Opis powstania stowarzyszenia DSKG Wałbrzych (Niemieckie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne)

Po wydarzeniach II wojny światowej i pierwszych lat powojennych Wałbrzych stał się miastem, w którym pozostała największa liczba rdzennych mieszkańców Dolnego Śląska. Zgodnie z wynikami spisu powszechnego w 1950 roku na terenie powiatu i jego stolicy mieszkało jeszcze niemal 26 tys. autochtonów, we wspomnieniach pojawia się nawet liczba 30 tys. Przyczyną pozostania tak znacznej grupy była przede wszystkim konieczność zapewnienia ciągłości funkcjonowania miejscowego przemysłu, zwłaszcza wydobywczego. Zdecydowana większość miejscowych Niemców nie otrzymała jednak obywatelstwa polskiego, w pojedynczych przypadkach – po dzień dzisiejszy. Po powstaniu RFN i NRD oraz ostatecznym rozwianiu nadziei na powrót regionu w granice Niemiec, mimo utworzenia już ok. roku 1950 niemieckich szkół i instytucji kulturalnych, wśród ludności rodzimej zaczęły narastać nastroje migracyjne. W wyniku popaździernikowej odwilży 1956 roku nastąpiło ogłoszenie akcji łączenia rodzin, co spowodowało masowe wyjazdy wałbrzyskich Niemców. Wśród tych, którzy pozostali, znaczną grupę stanowiły kobiety, które wyszły za mąż za Polaków i nie otrzymywały w tej sytuacji zgody na wyjazd. Skutkiem spadku liczby zainteresowanych uczniów było stopniowe zamykanie szkół z niemieckim językiem nauczania.

W 1957 roku władze zezwoliły na utworzenie oficjalnej organizacji mniejszości niemieckiej. Do oficjalnego założenia stowarzyszenia doszło 4 maja 1957 roku. Powstałe wówczas Niemieckie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne obejmowało swym zasięgiem całe województwo dolnośląskie, ze względu na ciągle jeszcze najliczniejszą grupę Niemców Wałbrzych stał się siedzibą stowarzyszenia. W szeregu miejscowości – zwłaszcza w okolicy Wałbrzycha – powołano grupy miejscowe. Organizacja funkcjonowała do chwili ogłoszenia stanu wojennego w zakresie dopuszczanym przez panujący wówczas system, koncentrując się na pielęgnowaniu kultury, tradycji i języka niemieckiego.

Po wprowadzeniu stanu wojennego towarzystwo utraciło swoją siedzibę, skonfiskowane zostały dokumenty organizacyjne. Miejsce ich przechowywania do dzisiaj – mimo intensywnych poszukiwań – pozostaje nieznane. Odrodzenie stowarzyszenia nastąpiło prawdopodobnie w 1983 roku. Zebrania odbywały się w gościnnie udostępnianej siedzibie Związku Wędkarzy. Intensyfikacja działalności NTSK nastąpiła dopiero w latach przełomu ustrojowego. Statut wałbrzyskiego towarzystwa posłużył jako wzorzec dla dokumentów zabiegających o rejestrację stowarzyszeń Niemców na Górnym Śląsku. Również na Dolnym Śląsku okres ten przyniósł zmiany – z jednej strony wyraźny wzrost liczby członków organizacji, z drugiej uniezależnienie się struktur terenowych we Wrocławiu i w Legnicy, w późniejszym okresie także w Kłodzku. NTSK w Wałbrzychu jest jednak nadal jedyną organizacją mniejszości niemieckiej na Dolnym Śląsku posiadającą grupy terenowe – w Dzierżoniowie i Bolkowie.

Podobnie jak w innych ośrodkach, w których członkowie mniejszości żyją w dużym rozproszeniu, działalność stowarzyszenia koncentruje się na aktywności kulturalnej i popularyzatorskiej. Wizytówką wałbrzyskich Niemców jest chór „Freundschaft" działający od 1992 roku. Wielokrotnie występował w Polsce, w Niemczech i w Austrii. Co roku w Szczawnie Zdroju NTSK organizuje Międzynarodowe Spotkanie Chórów „Beati Cantores" z udziałem muzyków z Dolnego i Górnego Śląska, Niemiec i Czech. W ramach stowarzyszenia działa też grupa miłośników dialektu śląskiego. Jednym z najważniejszych zadań, jakie stawiało i stawia sobie stowarzyszenie jest tworzenie możliwości nauczania języka niemieckiego zarówno w szkołach, jak i podczas kursów organizowanych przez NTSK. Niestety, wysiłki na rzecz powołania klas dwujęzycznych w jednym z wałbrzyskich liceów nie zakończyły się powodzeniem. Członkowie mniejszości niemieckiej angażują się też na rzecz zachowania industrialnego dziedzictwa regionu.

Organizacja pielęgnuje kontakty ze środowiskami Dolnoślązaków – w tym ze swoimi dawnymi członkami – w Niemczech. W przeszłości NTSK uczestniczyło w różnych programach wymiany młodzieżowej, obecnie – m. in. ze względu na stopniowe ograniczanie nauki języka niemieckiego w szkołach regionu, działania te musiały zostać znacznie ograniczone.

W 2007 roku stowarzyszenie uroczyście obchodziło 50-tą rocznicę założenia, na rok 2017 planowane są wydarzenia kulturalne z okazji 60-tego jubileuszu. Liczba członków NTSK wynosi obecnie ponad 350 osób.